

Pankki- ja vakuutusasiat kuolinpesässä

- Ohjeita kuolinpesän osakkaille

Sisällys

1 Johdanto	3
2 Kuolinpesä	3
2.1 Perunkirjoitus	3
2.2 Kuolinpesän yhteishallinto	3
2.3 Pesänselvittäjä ja pesänjakaja	4
2.4 Alaikäinen tai edunvalvonnassa oleva kuolinpesän osakkaana	4
2.5 Perinnönjako	5
2.6 Kuolinpesän velkavastuu	6
2.7 Kuolinpesän verokysymykset	6
3 Pankkiasiat	7
3.1 Tieto kuolemantapauksesta ja sen välittömät vaikutukset	7
3.2 Ennen perunkirjoitusta	7
3.3 Pankkiasiointi perunkirjoituksen jälkeen	8
3.4 Kuolinpesän arvo-osuustili ja muut sijoitusasiat	8
3.5 Lainvoimainen jakokirja eräiden omaisuuslajien jakamisen edellytyksenä	9
4 Vakuutukset	9
4.1 Henkilövakuutukset	10
4.1.1 Kuolemantapauskorvaus	10
4.1.2 Henkivakuutuksen edunsaajamääräys	11
4.1.3 Lakisääteiset korvausjärjestelmät kuolemantapauksen sattuessa	13
4.2 Vahinkovakuutukset	13
4.2.1 Esinevakuutukset	13
4.2.2 Oikeusturva- ja vastuuvakuutukset	13
4.2.3 Ajoneuvovakuutuksia koskevia erityiskysymyksiä	14
5 Neuvonta ja muutoksenhaku	14

Pankki- ja vakuutusasiat kuolinpesässä

1 Johdanto

Läheisen kuolema on aina omaisille raskasta aikaa. Surutyön ohella omaisten hoidettavaksi tulee monia käytännön asioita. Kuolinpesän pankki- ja vakuutusasiat voivat tuntua monimutkaisilta ja vaativat erinäisiä toimenpiteitä ja asiakirjoja. Tämän oppaan tarkoitus on selvittää kuolinpesän osakkaalle pankkiasiointiin ja vakuutuksiin liittyviä kysymyksiä ja käytännön menettelyitä niin, että asioiden hoitaminen pankkien ja vakuutusyhtiöiden kanssa olisi mahdollisimman sujuvaa.

2 Kuolinpesä

Kuolinpesä on taloudellinen kokonaisuus, joka syntyy vainajan varoista ja veloista. Kuolinpesän osakkaita ovat vainajan perilliset, leski ja sellaiset henkilöt, joille vainaja on testamentannut jonkin jako-osuuden perinnöstään (yleistestamentin-saajat). Mikäli vainajalla on rintaperillisiä, leski on kuolinpesän osakas siihen saakka, kun kuolinpesän ja lesken välillä toimitetaan ositus, jolla määritellään lesken avio-oikeuteen perustuva osuus puolisoiden omaisuudesta.

Vainajan elinaikanaan tekemät sopimukset sitovat kuolinpesää. Vainajan tilalle sopimuksen osapuoleksi tulevat kuolinpesän osakkaat yhdessä. Kuolinpesän osakkaat ovat velvollisia noudattamaan sopimusvelvoitteita esimerkiksi maksamalla sopimukseen liittyvät laskut. Toisaalta osakkaat voivat myös vedota sopimuksen tuottamiin oikeuksiin. Tämä tarkoittaa sitä, että kuolinpesän osakkaat voivat esimerkiksi hakea korvausta vaikkapa kuolinpesän omaisuuteen kohdistuneesta vahingosta, jos vainajan aikana ottama vakuutus oli edelleen voimassa.

2.1 Perunkirjoitus

Henkilön kuoltua tulee aina suorittaa perunkirjoitus, jonka tuloksena laaditaan perunkirja. Perunkirja sisältää muun muassa tiedot vainajasta,

luettelon kuolinpesän osakkaista, kuolinpesään kuuluvat varat ja velat kuolinpäivän arvon mukaan, jäljennöksen vainajan testamentista sekä mahdollisesta avioehtosopimuksesta.

Perunkirjaa käytetään muun muassa perintöverojen määrittämiseen sekä perinnönjaossa pesän omaisuusluettelona ja jaon pohjana. Perunkirjoitus tulee tehdä lain mukaan kolmen kuukauden kuluessa kuolemasta.

2.2 Kuolinpesän yhteishallinto

Kuolinpesän osakkaat huolehtivat kuolinpesää koskevasta päätöksenteosta yhdessä. Tätä kutsutaan kuolinpesän yhteishallinnoksi. Kuolinpesää koskevat asiat tulee yleensä päättää yksimielisesti, eli kaikkien osakkaiden tulee hyväksyä päätös ja antaa siihen suostumuksensa. Kuolinpesää koskevien sopimusten ja päätösten tekeminen voi muodostua hankalaksi silloin, kun osakkaita on paljon. Kaikkien osakkaiden tulisi olla paikalla tai antaa kirjallinen suostumuksensa oikeustoimiin joita tehdään kuolinpesän nimissä. Tästä syystä voi olla järkevää valita osakas jolle muut antavat valtakirjan, jonka nojalla tämä osakas voi yksin hoitaa kuolinpesän asioita. Tämä edellyttää kuitenkin myös sitä, että osakkaat ovat yksimielisiä toimenpiteistä ja voivat luottaa toisiinsa. Osakkaat voivat halutessaan valtuuttaa myös muun henkilön kuin osakkaan hoitamaan kuolinpesän asioita.

2.3 Pesänselvittäjä ja pesänjakaja

Mikäli osakkaat eivät pääse yhteisymmärrykseen päätöksenteossa tai eivät halua itse huolehtia kuolinpesän selvittämisestä, kuolinpesä voidaan luovuttaa pesänselvittäjän hallintoon (virallisselvitys). Tällöin käräjäoikeuden määräämälle pesänselvittäjälle siirtyy kuolinpesän osakkaiden yhteinen asiavaltuus kuolinpesää koskevissa asioissa. Tämä tarkoittaa sitä, että kuolinpesän osakkaiden yhteishallinto lakkaa eivätkä osakkaat enää yksimielisestikään voi päättää kuolinpesää koskevista asioista. Yleinen toimivalta kuolinpesän asioiden hoitamisessa ja samalla velvollisuus huolehtia osakkaiden edun toteutumisesta pesänselvityksessä siirtyy pesänselvittäjälle.

Pesänselvittäjän tehtäviin kuuluu kuolinpesän selvittäminen ja kuolinpesän omaisuuden saataminen jakokuntoon. Pesänselvittäjän toimivalta ei kuitenkaan ulotu perinnönjakoon. Mikäli kuolinpesän osakkaat epäilevät ettei perinnönjaosta päästä sopimukseen, voidaan käräjäoikeudelta hakea pesänselvittäjämääräyksen ohella myös pesänjakajan määräämistä. Pesänjakajalla on toimivalta myös perinnön jakamiseen osakkaiden kesken. Riitaisissa kuolinpesissä on usein tapana määrätä yhdellä kertaa sama henkilö sekä pesänselvittäjäksi että pesänjakajaksi.

Virallisselvityksestä ja pesänjakajan suorittamasta perinnönjaosta (toimitusjako) syntyy kuluja kuolinpesälle. Pesänselvittäjälle ja pesänjakajalle maksetaan kuolinpesän varoista korvaus tehdystä selvitystyöstä ja jakokirjan laatimisesta. Korvauksen määrä riippuu kuolinpesän laajuudesta sekä tehtyjen selvitys- ja jakotoimien monimutkaisuudesta.

2.4 Alaikäinen tai edunvalvonnassa oleva kuolinpesän osakkaana

Kuolinpesän osakas voi olla vajaavaltainen johtuen osakkaan alaikäisyydestä tai edunvalvonnassa olemisesta. Täysi-ikäinen henkilö, joka ei syystä tai toisesta pysty huolehtimaan raha-asioistaan voi olla edunvalvonnassa, jolloin käräjäoikeuden määräämä edunvalvoja huolehtii yksin tai yhdessä päämiehen (eli edunvalvonnassa olevan) kanssa tämän taloudellisista asioista. Alle 18-vuotias on ikänsä vuoksi vajaavaltainen. Alaikäisen henkilön edunvalvoja ovat tavallisesti hänen vanhempansa yhdessä tai toinen vanhemmista.

Silloin kun kuolinpesässä on edunvalvonnassa oleva osakas, voivat tietyt kuolinpesässä tehtävät ratkaisut edellyttää holhousviranomaisen lupaa. Holhousviranomaisena toimii edunvalvonnassa olevan henkilön koti-paikkakunnan maistraatti, jolta osakkaiden tulee hakea lupaa seuraaviin toimiin:

- Ositus.
- Perinnönjako, paitsi jos jaon suorittaa käräjäoikeuden määräämä pesänjakaja.
- Velan ottaminen kuolinpesän nimiin.
- Kuolinpesän omaisuuden panttaaminen.
- Vainajan ottaman luoton ehtojen muuttaminen, paitsi jos sillä helpotetaan luottoehtoja vajaavaltaisen osakkaan eduksi.
- Kuolinpesän kiinteistön tai asunto-osakkeiden myyminen.

Joskus syntyy tilanne, jossa päämiehen ja hänen edunvalvojansa edut ovat ristiriidassa keskenään. Tällainen ristiriitatilanne voi syntyä esimerkiksi perinnönjaossa tai osituksessa, jos sekä lapsi että edunvalvojana toimiva vanhempi ovat kumpikin saman kuolinpesän osakkaita (esim. leski ja alaikäinen lapsi). Ristiriitatilanteissa edunvalvojalle on määrättävä sijainen, joka huolehtii vajaavaltaisen osakkaan oikeuksien toteutumisesta.

2.5 Perinnönjako

Perinnönjakoa ei tarvitse tehdä missään erityisessä määräajassa ja joskus kuolinpesät ovatkin pitkään jakamattomina. Tällöin osakkaat huolehtivat yhdessä jakamattoman kuolinpesän omaisuuden hoidosta. Kuolinpesä voidaan jakaa myös niin, että jaettavaan omaisuuteen kohdistuu muun kuin perinnönsaajan hallintaoikeus tai sitten jako voidaan suorittaa osajakona niin, että hallintaoikeuden alainen omaisuus jää jakamat-tomaksi kuolinpesään ja muu omaisuus jaetaan perillisten kesken. Vainaja on voinut testamentissaan määrätä, että esimerkiksi kesämökkiin on leskellä elinikäinen hallintaoikeus, jolloin perillinen saa mökin hallintaansa vasta lesken kuoltua, vaikka omistusoikeus voikin siirtyä jo perinnönjaossa.

Leskellä on jo lain mukaan oikeus jäädä asumaan ja hallita pariskunnan yhteisenä kotina ollutta huoneistoa ja sen tavanomaista koti-irtaimistoa. Tällaisissa tapauksissa perillinen, joka saa perin-

nönjaossa omistusoikeuden, ei voi välittömästi ottaa saamaansa omaisuutta käyttöön ja sen myyminenkin voi olla hallintaoikeuden vuoksi hankalaa. Perintöverotuksessa huomioidaan kuitenkin yleensä perintöomaisuuteen kohdistuva hallintaoikeus perintöosan verotusarvoa alentavana seikkana. Lesken hallintaoikeus ei vaikuta siihen, että omaisuuden perintönä saanut osakas on velvollinen huolehtimaan omistajalle kuuluvista velvoitteista.

Perinnönjako voidaan tehdä sopimusjakona tai käräjäoikeuden määräämän pesänjakajan toimesta toimitusjakona. Sopimusjako syntyy siten, että kuolinpesän osakkaat sopivat keskenään siitä miten omaisuus jaetaan osakkaiden kesken ja laativat perinnönjakokirjan. Kaikkien osakkaiden on allekirjoitettava jakokirja ja lisäksi tarvitaan kaksi esteetöntä todistajaa. Mikäli perinnönjako tapahtuu käräjäoikeuden määräämän pesänjakajan toimesta, allekirjoittaa jakokirjan vain pesänjakaja.

Kuolinpesän osakkailla on kuuden kuukauden moiteaika, jossa ajassa osakkaalla on mahdollisuus moittia perinnönjakoa. Jakokirja on lainvoimainen vasta kun moiteaika on kulunut ilman, että kukaan osakkaista on nostanut käräjäoikeudessa moitekannetta. Lainvoima voidaan saavuttaa nopeamminkin, jos kaikki osakkaat ilmoittavat kirjallisesti hyväksyvänsä perinnönjaon, mikä onkin melko tavanomainen menettely silloin, kun osakkaat ovat asioista yksimielisiä.

2.6 Kuolinpesän velkavastuu

Vainajan velat jäävät voimaan kuolinpesää sitovasti samoin kuin vainajan tekemät sopimuksetkin. Vainajan ja kuolinpesän velat suoritetaan kuolinpesän varoista. Kuolinpesän varoista maksetaan ensin pesänselvitykseen liittyvät velat (kohtuulliset hautauskulut, perunkirjoituskulut) ja vasta sen jälkeen muut velat. Pesänselvityskulujen maksamisella ei kuitenkaan voida loukata pantinsaaajan asemaa. Kuolinpesän osakas ei vastaa henkilökohtaisesti vainajan velasta. Henkilökohtainen vastuu voi kuitenkin syntyä, jos perunkirjoitusta ei tehdä määräajassa tai perunkirjaan merkitään osakkaan tietäen väärää tai puutteellista tietoa ja menettely aiheuttaa velkojalle vahinkoa tai vaarantaa hänen oikeutensa.

Ylivelkaisen kuolinpesän selvittäminen voidaan velkojan hakemuksesta luovuttaa käräjäoikeuden määräämälle pesänselvittäjälle, jos se on tarpeen velkojan etujen suojaamiseksi. Tämä ei kuitenkaan tule kysymykseen silloin kun velasta on annettu takaisinmaksun turvaava vakuus.

Velallisen kuolema ei sinänsä vaikuta velkavastuuseen, mutta esimerkiksi pankkien lainasopimuksen ehdoissa voi olla määräys siitä, että velallisen kuoleman johdosta luoton myöntäneellä pankilla on oikeus eräännyttää velka. Pankin eräännyttäessä velan, jäljellä oleva velka tulee maksettavaksi alun perin sovitun maksuaikataulun sijaan kertasuorituksena eräännyttämisen jälkeen. Tämä kannattaa huomioida erityisesti tilanteessa, jossa laina on puolisoitten yhteinen.

Yhteisvelallisen kannattaa olla aktiivinen ja ottaa yhteyttä pankkiin, jotta asiasta voidaan sopia.

2.7 Kuolinpesän verokysymykset

Perintöveroa koskevat kysymykset tulevat lähes jokaisen kuolinpesän osakkaan selvitettäväksi jossain vaiheessa. Saadusta perintöomaisuudesta riippuen osakas voi joutua selvittämään myös luovutusvoittoverotusta, arvopaperien vero-kohtelua tai henkivakuutuskorvauksen verotusta koskevia kysymyksiä. Pankit, sijoituspalveluyritykset ja vakuutusyhtiöt eivät ole velvollisia huolehtimaan asiakkaidensa verotuksellisista kysymyksistä. Tämä johtuu osittain jo siitä, ettei palveluntarjoajien tiedossa ole kaikkia asiakkaan talouteen vaikuttavia, verotuksellisesti merkityksellisiä seikkoja. Toisaalta verokysymykset voivat olla monimutkaisia ja vaatia laajoja selvityksiä, joita palveluntarjoajan ei voida olettaa tekevän asiakkaan puolesta ilman erillistä korvausta.

Veroneuvontaa voidaan kuitenkin tarjota erikseen maksullisena palveluna. Joissain erityisissä tilanteissa palveluntarjoajan on kuitenkin syytä kiinnittää asiakkaan huomiota tarjottavan palvelun tai asiakkaan toimeksiannon mahdollisiin veroseuraamuksiin. Näissä tilanteissa riittää, että verokysymykset mainitaan yleisellä tasolla ja kehoitetaan asiakasta selvittämään asiaa tarkemmin. FINE ei anna verotukseen liittyvää neuvontaa. Puhtaasti verotuksellisissa kysymyksissä kannattaa kääntyä Verohallinnon neuvontapalveluiden puoleen. Verohallinnolla on myös kattavat verkkosivut (www.vero.fi), joilta löytyy tietoa myös kuolinpesän osakkaalle.

3 Pankkiasiat

3.1 Tieto kuolemantapauksesta ja sen välittömät vaikutukset

Pankki saa tiedon kuolemantapauksesta joko edesmenneen lähiomaisilta tai väestötietojärjestelmästä. Henkilön kuoltua pankki päättää kaikki käyttöoikeudet, jotka ovat kohdistuneet vainajan tileihin. Myös verkkopankkitunnukset suljetaan. Vainajan omaisuus muuttuu kuolinpesän omaisuudeksi, jota kuolinpesän kaikki osakkaat hallitsevat yhdessä.

Vainajalla on voinut olla tilejä useammassakin eri pankissa. Mitään keskitettyä rekisteriä kunkin henkilön nimissä olevista tileistä ei ole olemassa, vaan kuolinpesän osakkaiden on oltava yhteydessä eri pankkeihin kuolinpesään kuuluvien tilien selvittämiseksi. Kuolinpesän osakkaat voivat saada tietoa vainajan käyttämistä pankkipalveluista vainajan säilyttämistä tilisopimuksista, tiliotteista tai muista pankkipalveluihin liittyvistä asiakirjoista.

Mikäli vainajalla on ollut toisen henkilön kanssa yhteinen tili, jota kumpikin on voinut käyttää itsenäisesti (nk. tai-tili), tilin toinen omistaja voi jatkaa tilin käyttöä normaalisti. Tai-tilin omistavat tilin omistajat yhdessä, mutta heillä on kummallakin itsenäinen tilinkäyttöoikeus. Tilin yhteisyys tai itsenäinen käyttöoikeus ei kuitenkaan vaikuta tilillä olevien varojen omistussuhteisiin. Tilin varat omistaa se, jonka tuloa varat ovat olleet. Yhteiselle tilille ovat voineet tulla esimerkiksi vain toisen puolison tulot, jolloin varat ovat tilin yhteisyydestä huolimatta toisen puolison omaisuutta.

Pankki ei ole velvollinen valvomaan sitä, käyttääkö tai-tilin elossa oleva toinen omistaja tilillä olevia omia vai vainajan varoja. Tilillä olevien varojen omistusoikeudet ovat kuolinpesän ja tilin toisen omistajan välisiä kysymyksiä, joihin pankki ei ota kantaa. Mikäli leski käyttää tilillä

olevia vainajan eli kuolinpesän varoja, voivat kuolinpesän osakkaat vaatia leskeä korvaamaan käyttämänsä kuolinpesän varat. Sama oikeus vahingonkorvaukseen pätee myös siinä tilanteessa, että kuolinpesän osakkaat käyttävät tai-tilillä olevia lesken varoja. Kaikkien kannalta selkein järjestely on kummankin puolison omat tilit palkka- tai eläketuloa varten. Tällä tavalla varojen omistusoikeus ei jää epäselväksi ja tilin käyttöä voi puolison kuolemasta huolimatta jatkaa ilman pelkoa varojen omistusoikeuteen liittyvistä kiistoista.

3.2 Ennen perunkirjoitusta

Vainajan elinaikanaan tekemät sopimukset sitovat kuolinpesää. Tästä syystä on tärkeää huolehtia kuolinpesän laskuista ja muista juoksevista asioista jo ennen perunkirjoituksen valmistumista. Pesän osakkaiden täydellinen luettelo varmistuu yleensä vasta perunkirjoituksen yhteydessä, mutta yksittäinen perillinen voi osoittaa osakasasemansa toimittamalla pankkiin virkatodistuksen, josta osakasasema voidaan todeta.

Yksi osakas on oikeutettu:

- Maksamaan kuolemantapaukseen välittömästi liittyviä laskuja, esimerkiksi hautauskuluja kuolinpesän tililtä.
- Saamaan pankilta perunkirjoituksessa tarvittavat saldotodistukset sekä tiedon kuolinpesän tilitapahtumista kuolinpäivältä ja sen jälkeen. Vain tuomioistuimen määräämällä pesänselvittäjällä tai kaikilla pesän osakkaila yhdessä on oikeus saada tietoja vainajan tilitapahtumista ennen kuolinpäivää.
- Luetteloimaan vainajan tallelokeron sisällön yhdessä pankin edustajan kanssa.
- Lopettamaan suoramaksusopimuksen, e-laskun tai muun automaattista veloitusta koskevan sopimuksen.

3.3 Pankkiasiointi perunkirjoituksen jälkeen

Perunkirjoituksen tarkoituksena on luetteloida kuolinpesään kuuluva omaisuus ja velat. Lisäksi perukirjasta käy ilmi kuolinpesän osakkaat sekä vainajan mahdollisesti tekemän testamentin sisältö. Kuolinpesän osakkaat hallitsevat kuolinpesän omaisuutta perittävän kuolemasta aina perinnön jakoon asti yhdessä (yhteishallinto). Yksi osakas ei voi tehdä päätöksiä kuolinpesän omaisuuden jakamisesta, käyttämisestä tai myymisestä, vaan omaisuutta koskevaan päätöksentekoon tarvitaan aina kaikkien osakkaiden suostumus (poikkeuksena tästä edellä luvussa 3.2 mainitut toimet, jotka yksikin osakas voi tehdä). Käytännöllisistä syistä kuolinpesän osakkaat voivat antaa yhdelle osakkaalle yksilöidyn valtakirjan, jonka avulla hän voi huolehtia kuolinpesän pankkiasioinnista. Pankin huolellisuusvelvollisuus varojen säilyttämisessä on korkea ja siksi pankit edellyttävät hyvin yksilöityä valtakirjaa. Pankkiin tarvittavan valtakirjan tarkka sisältö kannattaa tiedustella erikseen siitä pankista, jossa kuolinpesällä on tilejä. Monilla pankeilla on oma valtakirjapohja, johon valtakirja on helppo laatia.

Pankki tarvitsee tiedon kuolinpesään kuuluvista osakkaista, jotta se voi varmistua, että kaikki osakkaat ovat antaneet suostumuksensa kuolinpesän omaisuutta koskeviin toimenpiteisiin. Pankki tarvitsee asian selvittämiseksi maistraatin vahvistaman perukirjan tai perukirjan sekä sukuselvityksen (vainajan katkeamaton virkatodistukset 15-vuotiaasta kuolemaan asti). Monet pankit tarkastavat perukirjan, sukuselvityksen, valtuutukset ja muut asiakirjat keskitetysti, jotta ne voivat varmistua siitä, että kuolinpesän lakisääteinen yhteishallinto toteutuu ja kaikki osakkaat ovat antaneet suostumuksensa kuolinpesän varojen käyttöön tai jakamiseen. Kuolinpesän osakkaiden on hyvä varautua siihen, että varoja ei voi nostaa tai jakaa ennen kuin kaikki asiakirjat on asianmukaisesti tarkistettu. Kannattaakin tiedustella pankilta jo etukäteen heidän menettelytavoistaan ja tarkastukseen kuluva ajasta, jotta osakkaat voivat varautua ennalta

mahdolliseen odotukseen.

Kuolinpesän varojen käyttäminen ja nostaminen sekä uusien sopimusten tekeminen kuolinpesän nimissä edellyttää lähtökohtaisesti kaikkien kuolinpesän osakkaiden suostumusta. Alla tarkempi luettelo kaikkien osakkaiden suostumusta edellyttävistä toimista.

Kaikkien osakkaiden suostumus tarvitaan, kun halutaan:

- Nostaa kuolinpesän tileillä olevia varoja.
- Antaa käyttöoikeus kuolinpesän tiliin.
- Maksaa kuolinpesän tililtä lasku, joka ei ole selkeästi kuolinpesälle kuuluva.
- Tehdä tilisiirto.
- Tyhjentää tallelokero.
- Myydä kuolinpesälle kuuluvia arvopapereita.
- Avata tai lopettaa tili.
- Hakea luottoa kuolinpesän nimiin.
- Antaa vakuudeksi kuolinpesään kuuluvaa omaisuutta.
- Saada tietoja vainajan elinaikaisista tilitapahtumista.

3.4 Kuolinpesän arvo-osuustili ja muut sijoitusasiat

Vainaja on voinut olla eläessään aktiivinen sijoittaja, jolloin sijoitukset saattavat edellyttää osakkailta seurantaa. Jos kuolinpesän osakkaat haluavat, he voivat yhdessä päättää kuolinpesän sijoituksista ja jatkaa vainajan harjoittamaa sijoit-

tustoimintaa. Tällöin on kuitenkin huomioitava se, että toimeksiannot edellyttävät aina kaikkien osakkaiden suostumusta ja suostumusten hankkiminen kirjallisesti kuhunkin toimeksiantoon voi olla työlästä ja hidasta. Toisaalta jos yksi osakas valtuutetaan tekemään päätöksiä, tulee muistaa, että koko kuolinpesän osakkaat yhdessä kantavat edelleen sijoituksiin liittyvän riskin.

Osakesijoitusten suhteen voi olla tarpeen seurata aktiivisesti osakkeenomistajille ajankohtaisia yhtiötapahutumia. Mikäli osakeomistuksen perusteella on kirjattu arvo-osuustilille esimerkiksi merkintäoikeuksia, tulee niiden suhteen tehdä joko merkintätoimeksianto tai myydä merkintäoikeudet pois sillä uhalla, että muutoin merkintäoikeudet raukeavat arvottomina. Arvopaperisäilytystä koskevassa sopimuksessa pankki tai sijoituspalveluyritys on usein varannut oikeuden toimia asiakkaan puolesta sellaisessa tilanteessa, jossa muutoin olisi vaarana, että asiakkaan passiivisuuden vuoksi syntyy vahinkoa. Tästä ei kuitenkaan johdu velvollisuutta pankille tai sijoituspalveluyritykselle ryhtyä toimiin vahingon välttämiseksi, ellei kuolinpesän varallisuus ole maksullisen omaisuudenhoitopalvelun kohteena.

Jos osakkaat haluavat, he voivat siirtää sijoitettua varallisuutta sellaisiin arvopapereihin tai sellaisille tileille, jotka lähinnä turvaavat olemassa olevan varallisuuden säilymistä tulevaa perinnönjakoa ajatellen. Tämä edellyttää kuitenkin jälleen arvopaperien kauppaa, johon tarvitaan kaikkien osakkaiden hyväksyntä. Arvopaperien lunastamisessakin kannattaa kuitenkin perehtyä kuolinpesän omistamien arvopapereiden ominaisuuksiin ja harkita toimenpiteitä tietoisena sijoitustuotteiden ominaisuuksista. Myyntiajankohta voi vaikuttaa saatavaan hintaan huomattavasti. Lisäksi arvopaperien myymistä harkittaessa on syytä kiinnittää huomiota myös verotukseen.

Toinen vaihtoehto on luovuttaa kuolinpesän sijoitukset täyden valtakirjan omaisuudenhoitoon, jossa pankki tai sijoituspalveluyritys huolehtii varojen sijoittamisesta palkkiota vas-

taan. Tällöinkin kuolinpesän osakkaiden on seurattava omaisuudenhoidosta annettuja raportteja ja seurattava sitä, että raportoitu omaisuudenhoito vastaa omaisuudenhoitosopimuksessa sovittuja periaatteita. Omaisuudenhoitopalvelu ei takaa tiettyä tuottotasoa tai pääoman säilymistä, vaan perustuu siihen, että omaisuudenhoitaja pyrkii tekemään ajankohtaan ja ennusteisiin nähden perusteltuja sijoitusratkaisuja. Omaisuudenhoitopalvelu on aina maksullista.

3.5 Lainvoimainen jakokirja eräiden omaisuuslajien jakamisen edellytyksenä

Joidenkin omaisuuslajien siirtäminen perinnön saajan nimiin edellyttää, että pankille esitetään lainvoimainen perinnönjakokirja. Esimerkiksi kuolinpesän arvo-osuustilillä olevien arvopapereiden siirtäminen perinnön saajan omalle arvo-osuustilille edellyttää lainvoimaisen jakokirjan esittämistä.

Arvo-osuuksien siirtämisestä kuolinpesän arvo-osuustililtä perillisen omalle arvo-osuustilille aiheutuu yleensä kustannuksia palvelumaksujen muodossa. Palvelumaksujen määrä saattaa riippua esimerkiksi siitä, miten ja monelleko perilliselle arvo-osuudet jaetaan. Kannattaa selvittää omalta palveluntarjoajalta palvelumaksujen määrä jo siinä vaiheessa kun mietitään omaisuuden jakautumista perillisten kesken.

Lainvoimainen jakokirja on tarpeen myös silloin, kun perinnön saaja haluaa pantata samaansa omaisuutta velan vakuudeksi.

4 Vakuutukset

Vakuutuksia voidaan luokitella henkilö- ja vahinkovakuutuksiin. Henkilövakuutuksissa vakuutettuna kohteena on ihminen. Vahinkovakuutuksia ovat muun muassa esine-, vastuu- ja oikeusturvavakuutukset. Esinevakuutuksissa

turvan kohteena on irtain tai kiinteä omaisuus. Vastuuvakuutuksesta saa turvaa vahingonkorvausvelvollisuuden varalta ja oikeusturvavakuutuksesta oikeudenkäynnistä aiheutuvien kulujen varalta.

Henkilövakuutukset päättyvät vakuutetun henkilön kuolemaan. Jos henkilövakuutuksessa on määritelty korvaus kuolemantapauksesta, edunsaaja voi hakea vakuutuksesta korvausta. Vainajan tekemät sopimukset sitovat kuolinpesää, joten vakuutus sopimusten mukaiset vakuutusmaksut tulevat kuolinpesän maksettavaksi. Toisaalta vahinkovakuutukset säilyvät yleensä vakuutuksenottajan kuoleman jälkeen voimassa ja kuolinpesä voi vahinkotilanteessa hakea korvausta vakuutuksista.

4.1 Henkilövakuutukset

Henkilövakuutuksessa vakuutusturva kohdistuu ihmiseen. Kuolemantapauksessa korvausta voi saada esimerkiksi henkivakuutuksesta, yksityistapaturmavakuutuksesta tai matkustajavakuutuksesta. Henkilövakuutuksella voidaan turvata myös henkilön elinaikana toteutuvia riskejä ja niistä aiheutuvia kuluja, kuten tapaturman hoitokulut, pysyvä haitta, työkyvyttömyys tai sairauden hoitokulut.

4.1.1 Kuolemantapauskorvaus

Henkivakuutuksen tärkein sisältö on kuolemantapauksessa maksettava korvaus. Kuoleman johdosta voi hakea korvausta myös esimerkiksi tapaturma- tai matkavakuutuksesta, jos vakuutuksiin on liitetty kuolemantapausturva. Myös lainaturvavakuutuksessa vakuutetun kuolema voi olla korvattava vakuutustapahtuma. Lainaturva-

vakuutuksessa vakuutusyhtiön maksama korvaus on kuitenkin sidottu tietyn pankkilainan takaisinmaksuun.

Henkilövakuutusten kuolemantapauskorvausten verotus on muuttunut 1.1.2018. Aiemmin kuolemantapauskorvaus oli lähiomaisille osittain verovapaata. Nyt korvaus verotetaan kokonaisuudessaan sukulaisuussuhteesta tai perhesiteestä riippuen joko perintöverotuksessa tai pääomatulona. Muutos koskee 1.1.2018 tai sen jälkeen tapahtuneen kuoleman johdosta maksettavia korvauksia. Verotusta koskevissa kysymyksissä kannattaa kääntyä Verohallinnon puoleen.

Kuolemantapauskorvausta ei makseta automaattisesti, vaan sitä täytyy aina hakea erikseen vakuutusyhtiöltä. Korvausta pitää hakea vuoden kuluessa siitä kun korvauksen hakija on saanut tietää mahdollisuudestaan saada korvausta, yleensä siis vuoden kuluessa vakuutetun kuolemasta. Vakuutusyhtiöllä ei ole lakiin perustuvaa velvollisuutta oma-aloitteisesti ilmoittaa

kuolinpesälle tai edunsaajille vainajalla olleesta henkivakuutuksesta tai muusta kuolemantapausturvasta. Mikäli omaisilla on epäselvyyttä siitä, onko vainajalla ollut henkivakuutus, tai missä yhtiössä henkivakuutus on ollut, täytyy omaisten olla yhteydessä kaikkiin Suomessa henkivakuutuksia tarjoaviin vakuutusyhtiöihin ja tiedustella asiaa. Mitään keskitettyä rekisteriä henkivakuutuksista ei ole olemassa. Vakuutetun jäämistöstä löytyy usein vakuutuksiin liittyviä asiakirjoja, joista voi saada apua selvittelyyn.

4.1.2 Henkivakuutuksen edunsaajamääräys

Vakuutuksenottajalla on oikeus määrätä edunsaaja, jolle henkivakuutuksen kuolintapauskorvaus maksetaan. Edunsaajamääräys tulee aina toimittaa erikseen ja kirjallisesti vakuutusyhtiölle. Sitä ei voi tehdä esimerkiksi testamentissa.

Yksiselitteisin tapa tehdä edunsaajamääräys on mainita nimeltä edunsaajaksi tarkoitettu

yksi tai useampi henkilö. Määräyksen tekemisen jälkeenkin on huolehdittava siitä, että edunsaajamääräys on aina ajan tasalla. Vakuutuksenottajan on hyvä tarkistaa tekemänsä edunsaajamääräys elämäntilanteen muuttuessa, esimerkiksi avioerotilanteessa tai avioiduttaessa uudestaan eron jälkeen, jotta korvaus maksetaan vakuutuksenottajan tahdon mukaisesti.

Jos edunsaaja kuolee ennen vakuutettua, edunsaajamääräys raukeaa hänen osaltaan. Mikäli nimettyjä edunsaajia oli useita, tulee korvaus jaettavaksi kokonaisuudessaan elossa olevien edunsaajien kesken. Jos edunsaajamääräys on rauennut, eikä muita edunsaajia ole määrätty, kuuluu korvaus vakuutetun kuolinpesään.

Edunsaajamääräyksestä voi joskus aiheutua tulkintaongelmia, jolloin lähtökohtana on pidettävä vakuutuksenottajan tahtoa. Vakuutuslainsäädännössä on eräitä tulkintaohjeita joita tulee noudattaa silloin, jos edunsaajaa ei ole mainittu nimeltä eikä olosuhteista ilmene muuta selvitystä vakuutuksenottajan tahdosta edunsaajamääräyksen suhteen.

- Jos edunsaajaksi on määrätty vakuutuksenottajan puoliso, korvaus tulee sille, jonka kanssa vakuutuksenottaja oli kuollessaan avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa. Jos vakuutuksenottajan kuollessa oli vireillä avioero tai puoliso oli tuomittu asumuseeroon, puoliso ei kuitenkaan ole oikeutettu korvaukseen.
- Jos edunsaajiksi on määrätty vakuutuksenottajan lapset, korvaus tulee jaettavaksi perintökaaren mukaisten rintaperillisten kesken.
- Jos edunsaajiksi on määrätty puoliso ja lapset, korvaus tulee jaettavaksi lasten ja lesken kesken puoliksi. Jos lapsia ei ole, leski saa korvauksen ja jos leskeä ei ole, lapset saavat korvauksen.
- Jos edunsaajiksi oli määrätty omaiset, korvaus tulee jaettavaksi aviopuolison ja perintökaareissa tarkoitettujen perillisten kesken. Jos vakuutuksenottajalla ei ollut lapsia, puoliso saa korvauksen kokonaan.

Jos vakuutuksenottaja ei ollut avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa, korvaus tulee maksettavaksi perintökaaren mukaan määräytyville perillisille. Jos vakuutuksenottajalla ei siis ollut puolisoa tai rintaperillisiä, tulee korvaus seuraavaksi perimysjärjestyksessä oleville (vanhemmat, sisarukset).

Avoliitossa elävien tulee huomioida edunsaajamääräystä tehtäessä se, etteivät avopuolisot lain mukaan peri toisiaan. Avopuoliso täytyy siis ilmoittaa edunsaajamääräyksessä erikseen nimeltä. Jos avioliitossa oleva vakuutuksenottaja ilmoittaa edunsaajiksi omaiset, eikä tarkenna määräystään niin, että se sisältäisi myös avopuolison, korvaus maksetaan lain tulkintasääntöjen mukaan vakuutuksenottajan lakimääräisille perillisille, joihin avopuolisoa ei lueta.

Edunsaajillekaan kuolemantapauskorvausta ei makseta automaattisesti, vaan korvausta tulee hakea vakuutusyhtiöltä. Edunsaajan tai edunsaajien tulee tehdä korvaushakemus, jonka johdosta vakuutusyhtiö on velvollinen tekemään korvauspäätöksen. Korvausta haettaessa tulee esittää tarvittavat virkatodistukset, joista käy ilmi kaikki edunsaajan asemassa olevat henkilöt.

Jos edunsaajat on nimetty nimeltä erikseen (esim. Maija Meikäläinen), edunsaajien joukko voi sinänsä olla selkeä, mutta vakuutusyhtiölle tulee silti toimittaa virkatodistukset, jotta verotuksen kannalta merkityksellinen sukulaisuussuhde voidaan tarvittaessa selvittää. Verotus toimitetaan joko perintöverotuksen tai pääomatuloerotuksen mukaan, riippuen vainajan ja korvauksen saajan sukulaisuussuhteesta tai perhesiteestä. Tarkempia tietoja kuolintapauskorvauksen verotuksesta saa Verohallinnolta. Korvausta hakevan tulee aina toimittaa vakuutusyhtiölle myös vainajan kuolinsyytodistus.

4.1.3 Lakisääteiset korvausjärjestelmät kuolemantapauksen sattuessa

Myös yhteiskunta tarjoaa perusturvaa kuolemantapauksessa. Esimerkiksi Kela maksaa perhe-eläkettä alle 65-vuotiaalle leskelle ja alle 18-vuotiaalle tai päätoimisesti opiskelevalle 18–20-vuotiaalle lapselle. Kelan maksamasta perhe-eläkkeestä löytyy tarkempaa tietoa Kelan internetsivuilta www.kela.fi.

Työeläkejärjestelmän kautta maksetaan perhe-eläkettä, kun vainaja on ollut ansiotyössä. Työeläkelakien mukaista perhe-eläkettä maksetaan alle 18-vuotiaille lapsille, leskelle ja eräillä edellytyksillä entiselle aviopuolisolle. Lisätietoa saa Eläketurvakeskuksesta www.etk.fi ja Työeläke-palvelusta www.tyoelake.fi.

Perhe-eläkettä maksetaan myös lakisääteisestä työtapaturmavakuutuksesta ja liikennevakuutuksesta, jos kysymyksessä on kuolemantapaus työtapaturman, ammattitaudin tai liikenneonnettomuuden johdosta. Näistä vakuutuksista on mahdollista saada myös korvausta hautauskuluista.

Työntekijäin ryhmähenkivakuutus on keskeisten työmarkkinajärjestöjen sopima järjestely. Työnantajan ottamasta työntekijäin ryhmähenkivakuutuksesta maksetaan kuolemantapauskorvaus, jos vainaja on ollut työelämässä. Työntekijäin ryhmähenkivakuutus on voimassa työ- ja vapaa-ajalla. Maksettavan kuolemantapauskorvauksen määrä riippuu mm. vainajan iästä ja huollettavien lasten lukumäärästä. Korvaus maksetaan ensisijaisesti vain puolisolle ja lapsille. Lisätietoa työntekijäin ryhmähenkivakuutuksesta saa osoitteesta www.trhv.fi.

4.2 Vahinkovakuutukset

Vahinkovakuutuksiksi luokitellaan muun muassa erilaiset esine- ja omaisuusvakuutukset, sekä oikeusturva- ja vastuuvakuutukset.

4.2.1 Esinevakuutukset

Esinevakuutuksissa vakuutuksen kohteena on irtain (esim. auto tai koti-irtaimisto) tai kiinteä omaisuus (esim. omalla tontilla oleva omakotitalo). Esinevakuutusten osalta vakuutus sopimus säilyy voimassa siten, että vainajan tilalle vakuutuksenottajaksi vaihtuu kuolinpesä. Yleensä tämä onkin mielekäs ratkaisu, koska esimerkiksi kuolinpesään kuuluva asunto tai kiinteistö on hyvä pitää keskeytyksettä vakuutusturvan piirissä.

Kun kuolinpesän omaisuus myöhemmin myydään tai jaetaan, vastuu omaisuuden vakuutamisesta siirtyy uudelle omistajalle. Tällöin kuolinpesän nimissä oleva vakuutus yleensä irtisanotaan. Irtisanominen tulee tehdä kirjallisesti vakuutusyhtiölle. Yksi osakas ei voi yksin irtisanoa kuolinpesän vakuutuksia, vaan irtisanomiseen tarvitaan kaikkien osakkaiden suostumus. Kaikkien osakkaiden suostumusta edellytetään myös siinä tapauksessa, että vakuutus sopimukseen halutaan tehdä muutoksia. Vakuutusyhtiö tarvitsee perukirjan kopion, jotta se saa tiedon kuolinpesän osakkaista ja voi varmistua siitä, että kaikki kuolinpesän osakkaat ovat hyväksyneet muutoksen tai irtisanomisen.

4.2.2 Oikeusturva- ja vastuuvakuutukset

Vastuu- ja oikeusturvavakuutukset on usein liitetty muun vakuutuksen, esimerkiksi koti- tai kiinteistö vakuutuksen yhteyteen. Tällöin vakuutusmaksu kattaa esimerkiksi koti-irtaimiston vakuutuksen lisäksi myös vahingonkorvausvastuun varalta turvaavan vastuuvakuutuksen ja oikeudenkäyntikulujen varalta turvaavan oikeusturvavakuutuksen. Vastuu- ja oikeusturvavakuutukset ovat yleensä voimassa vakuutuksenottajan kanssa samassa taloudessa asuvien hyväksi. Vakuutuksenottajan kuoltua kannattaa tarkistaa, että muiden samassa taloudessa asuvien vakuutusturva jatkuu myös vastuu- ja oikeusturvavakuutuksen osalta vakuutuksenottajan kuoleman jälkeen. Näissä vakuutuksissa katkeamaton turvan voimassaolo on hyvin tärkeää, koska myös kuolinpesän intressissä on yleensä

pitää vastuu- ja oikeusturvavakuutus voimassa, varsinkin jos kuolinpesä halutaan pitää jakamattomana pitkään. Turvan voimassaolo ja laajuus kannattaa tarkistaa vakuutusyhtiöstä.

4.2.3 Ajoneuvovakuutuksia koskevia erityiskysymyksiä

Ajoneuvoliikennerekisteriä ylläpitävä Trafti saa tiedon ajoneuvon omistajan tai haltijan kuolemasta suoraan Väestörekisterikeskuksesta. Ajoneuvoa koskeviin rekisteritietoihin merkitään automaattisesti kuolinpesä ajoneuvon omistajaksi ja/tai haltijaksi vainajan tilalle. Tästä ei siis tarvitse tehdä erillistä rekisteri-ilmoitusta. Vainajan ottamat liikenne- ja mahdolliset kaskovakuutukset jäävät voimaan kuolinpesää sitovasti, kuten muutkin esinevakuutukset. Niihin tehtävät muutokset tai esimerkiksi kaskovakuutuksen irtisanominen ovat mahdollisia vain kaikkien kuolinpesän osakkaiden hyväksyessä toimenpiteen.

Mikäli kuolinpesään kuuluva ajoneuvo myydään, kuolinpesän nimissä oleva liikennevakuutus ja kaskovakuutus päättyvät. Ostajan tulee tehdä ajoneuvon luovutuksesta (eli myynnistä tai muusta omistuksen siirrosta) rekisteri-ilmoitus ajoneuvoliikennerekisteriin 7 päivän kuluessa omistusoikeuden siirtymisestä. Rekisteri-ilmoitus omistajan vaihdoksesta on tehtävä 7 päivän kuluessa myös silloin, kun omistajuus siirtyy perinnönjaossa.

Uuden omistajan tulee myös hankkia liikennevakuutus ajoneuvolle samassa 7 päivän määräajassa. Mikäli liikennevakuutuksen hankkiminen viivästyy, maksettavaksi tulee vakuutusmaksua vastaavan maksun lisäksi Liikennevakuutuskeskuksen perimä laiminlyöntimaksu.

Kuolinpesän liikennevakuutukseen sisältyvä bonus säilyy vakuutuksessa niin kauan kun ajoneuvo on kuolinpesän nimissä. Jos kuolinpesän osakas ottaa ajoneuvon omiin nimiinsä esimerkiksi osana perinnönjakoa, bonukset eivät siirry hänelle.

Vainajan vakuutus- ja vahinkohistoria, jonka mukaan bonus määräytyy, voidaan vakuutus-ehdoista riippuen huomioida lesken liikennevakuutuksessa. Leskellä voidaan tarkoittaa tässä yhteydessä myös avopuolisoa.

5 Neuvonta ja muutoksenhaku

FINEn Vakuutus- ja rahoitusneuvonta neuvoa vakuutus-, pankki- ja arvopaperiasiakkaita ongelmatilanteissa ja auttaa selvittämään valitusasioita. FINEen voi olla yhteydessä, jos esimerkiksi vakuutusyhtiöstä on tullut kielteinen korvauspäätös tai pankin tai sijoituspalveluyrityksen päätös ei tyydytä. Myös kuolinpesän asioissa voi tulla vastaan sellaisia kysymyksiä, joissa on tarve hakea muutosta palveluntarjoajan antamaan päätökseen. Ennen yhteydenottoa FINEen tulee asiassa olla ensin yhteydessä palveluntarjoajaan.

Kuolinpesän osakkaiden on helpointa saattaa asia käsittelyyn täyttämällä www.fine.fi-verkkosivuilta löytyvä yhteydenottolomake. Mikäli yksittäinen osakas tai muu kuolinpesää edustava henkilö haluaa hoitaa valitusasiaa, tulee kuolinpesän osakkaiden antaa asiaa hoitavalle henkilölle kirjallinen valtuutus valitusasian hoitamista varten. Vaikka kuolinpesää edustaisi asianajaja tai muu lakimies, hänenkin tulee toimittaa valtakirja.

Pankin, sijoituspalveluyrityksen sekä vakuutusyhtiön asiakkaita koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä. Jotta FINE voi olla yhteydessä palveluntarjoajaan ja saada yhtiöltä tietoja asian selvittämiseksi, täytyy FINEen toimittaa kaikkien osakkaiden allekirjoittama kirjallinen pyyntö selvittää kuolinpesää koskevaa ongelmatilannetta. Yksikin osakas voi keskustella ongelmasta FINEen asiantuntijoiden kanssa esimerkiksi puhelimitse, mutta varsinaisen valituksen käsittely edellyttää kaikkien osakkaiden suostumusta.

FINE | Porkkalankatu 1, 00180 Helsinki | www.fine.fi